

JF
1951

Hamamelis x intermedia 'Nina'

– vender hjem

Hamamelis x intermedia 'Nina'

– returns home

BENTE OG OVE LUSTÜ

Illustration overfor:

Tegning af Ingeborg Frederiksen fra Dansk Dendrologisk Årsskrift 1953

INTRODUKTION

Historien om 'Nina' er næsten som et eventyr: Elsket og værdsat i udlandet – ukendt i sit hjemland!

Som man kan læse nedenfor, begynder beretningen i Forstbotanisk have i Charlottenlund, hvor 'Nina' opstod som en spontan krydsning mellem to asiatiske arter af *Hamamelis* (troldnød). Planten blev beskrevet, opformeret og udplantet i både Forsthaven og på Arboretet, hvor besøgende kunne nyde de smukke blomster tidligt på året. Podemateriale blev sendt vidt omkring. Ifølge plantelisterne kan 'Nina' stadig findes i adskillige arboreter både i Europa og USA.

Siden er den oprindelige plante forsvundet fra Forstbotanisk Have. På et tidspunkt er opformeringen i Arboretet

tilsyneladende også gået galt. Et 'kryptisk' tab, fordi der stadig var planter, der stod opført som 'Nina'. Det var derfor antagelsen, at 'Nina' stadig var i samlingen, selvom udseendet ikke *helt* passede med de gamle beskrivelser.

Sidst i november 2020 – midt under den delvise nedlukning af Danmark som følge af Corona – vendte 'Nina' hjem. Det skete, da en podning af den særlige troldnød blev plantet på Arboretet i Hørsholm af forfatterne sammen med arboretmester Ole Byrgesen og gartner Rikke Stener (fig. 1).

Et andet eksemplar blev medbragt til plantning i Forstbotanisk Have på præcis det sted, hvor 'Nina' oprindeligt voksede.

Her følger historien om Nina, hendes eksil og hjemkomst.

Fig. 1. Plantning af 'Nina' på Arboretet, 24.11.2020.

Fig. 2. Fra besøget i pakkeriet i Holland.

TROLDNØD SLÆGTEN

Slægten *Hamamelis* (troldnød) er en lille, velafgrænset planteslægt med kun 4 arter. Heraf stammer to fra Asien (*H. japonica* og *H. mollis*), og de to andre (*H. vernalis* og *H. virginiana*) er fra Nordamerika. De tre førstnævnte er henholdsvis vinter- og forårsblomstrende, mens *H. virginiana* blomstrer om efteråret.

Der er mange gode grunde til at interessere sig for *Hamamelis*. De blomsterrige buske bliver sjældent for store – heller ikke til mindre eller små haver. Især blandt krydsningerne er der rigtigt mange forskellige blomsterfarver: Fra sarte og varme gule nuancer over orange og kobber til brændte røde og mørkt bordeauxfarvede.

Der findes mange sorter (fx *H. vernalis* 'Sandra') med utroligt flotte høstfarver,

som – selv i Danmark – fanger opmærksomheden fra midten af oktober og hvis farvepragt ikke overgås af ret meget andet!

Buskene blomstrer på en årstid, hvor meget andet hviler. Trods hård frost og sne bliver blomstringen ikke ødelagt! Arter og krydsninger tåler mere end -10° , uden at udsprungne blomster tager skade. Kronbladene ruller sig blot sammen og venter på lunere vejr.

Endelig er der duften. I lunt vintervejr, over 5° , dufter blomsterne – nogle dog mere end andre. Afklippede blomstrende grene i vaser og dekorationer kan fylde stuerne med den skønneste duft.

Vi glemmer aldrig, da vi en vinter havde indkøbt småplanter i Holland og samtidig fået en buket blomstrende grene med. På vejen hjem måtte vi flere gange stoppe bilen og lufte ud. Duften var simpelt hen for overvældende.

HISTORIEN OM 'NINA'

Vores første møde med 'Nina' ligger mere end ti år tilbage. Vi havde tidligere besøgt Wim van der Werf, der indtil 2019 havde den nationale samling af *Hamamelis*. Da Haveselskabet i 2010 var på bustur til Holland for at se vintergækker, valgte vi derfor, at gruppen også skulle besøge Wim og opleve hans imponerende samling troldnød.

Det var en kold og klam vinterdag, men Wim havde arrangeret en overraskelse: Vi blev mødt af et veritabelt brus af duft, da Wim efter velkomsten åbnede døren til pakkeriet. På alle bordene stod krukker med afskårne grene fra samlingens mange *Hamamelis* – alle med navn! (fig. 2).

Det var her, blandt alle de andre, vi første gang mødte 'Nina' og fik fortalt historien om hende og hendes falske medsøstre. Wim syntes, det var særlig sjovt at kunne fortælle historien til en gruppe danskere,

fordi han vidste, at *Hamamelis* x *intermedia* 'Nina' er en spontan hybrid opstået i Forstbotanisk Have i Charlottenlund.

Wim van der Werf fortalte og har senere bekræftet (personlig meddelelse), hvordan han kom til at kende 'Nina'. Blandt europæiske planteskolefolk talte man om en interessant dansk krydsning, og fra Arboretet i Hørsholm blev der sendt podedkviste til en planteskole i Boskoop, Holland. Herfra købte Wim i 1985 fem eksemplarer af 'Nina'.

Det viste sig imidlertid, at det var hele tre forskellige krydsninger, og at ingen af de tilsendte svarede til beskrivelsen af 'Nina'. Blomsterne var alt for uanseelige. Wim kaldte dem derfor alle for 'Valse Ninas' dvs. 'Falske Nina'er' (fig. 3).

Fig. 3. De to falske 'Nina'er til venstre, og den ægte 'Nina' til højre.

For at erhverve den ægte 'Nina', tog Wim til Danmark i blomstringstiden. Her mødtes han med Jens Anker Kristensen, daværende formand for Haveselskabet, Roskilde-Køge, og de tog sammen til Arboretet i Hørsholm. Ingen af planterne i Arboretet var den ægte 'Nina'. Dagen efter besøgte de Forsthaven i Charlottenlund og fandt her den ægte 'Nina' ved den lille dam.

Placeringen stemmer overens med, at Carl Syrach Larsens søn, Steffen, også over for os har udpeget søbredden som voksestedet for den plante, der var opkaldt efter hans mor. Samme sted som den forhåbentlig nu igen kommer til at stå – let fugtigt og lysåbent.

Wim skriver videre i mailen, at de også fandt 'Nina' på en nærliggende planteskole, og at han herfra fik et eksemplar med hjem. Jens Anker har dog berettet, at han efterfølgende fandt 'Nina' på en planteskole i nærheden af Fredensborg og medbragte den til Wim, næste gang han besøgte ham i Boskoop.

BESKRIVELSE AF 'NINA'

Ove og jeg har senere hverken kunnet finde 'Nina' i Arboretet eller i Forstbotanisk Have.

Vi syntes, det var sjovt med en *Hamamelis* med tilknytning til Danmark og søgte yderligere oplysninger.

Det var ikke helt let. I nyere dansk litteratur, tidsskrifter og haveblade fandt vi umiddelbart kun en enkelt, ganske kort omtale af *H. 'Nina'* i Havens Planteleksikon. Den eneste, større omtale på dansk er formodentlig Johan Langes: *Hamamelis japollis* hybr. som kan læses i Dansk Dendrologisk Årsskrift, 1953: s. 139-145! (Se figur 4 der stammer fra artiklen).

Det i artiklen foreslåede artsnavn *M.*

Fig. 4. 'Nina' i midten, omgivet af de to forældre (*H. mollis* tv, *H. japonica* th). Tegning af Ingeborg Frederiksen fra Dansk Dendrologisk Årsskrift 1953.

'japollis' er ikke validt, da latinske navne ifølge reglerne for navngivning ikke må anvendes i forbindelse med epitetsnavne på krydsninger. I stedet navngives planten *Hamamelis x intermedia* 'Nina' – navnet på krydsningen efter arboretforstander i Forstbotanisk have, Carl Syrach Larsens hustru, Nina.

I artiklen skriver Lange bl.a., at i Forstbotanisk have i Charlottenlund er der flere gange fundet krydsninger mellem japanske *H. japonica* og kinesiske *H. mollis*.

Havens eksemplar af *H. mollis* blev plantet i 1907. Det kom fra Hesses planteskole i Tyskland. Nær denne stod tre eksemplarer af *H. japonica*. I mangel af bedre egnede formeringsmuligheder blev der sået frø, som var indsamlet på *H. mollis*. Frøplanterne afveg alle tydeligt fra moderplanten.

En plante (T 40) – fra et frøparti sået i 1934 – udskilte sig væsentligt fra de øvrige. Alt talte for, at denne kønne plante var en krydsning mellem de omtalte arter.

Krydsningen adskiller sig (ifølge Lange) fra begge forældre ved større vækstkraft, tættere samlede og større blomster med ofte længere (1,3-)1,6-2,7 cm lange kronblade. Disse frostskaedes ikke.

Blomsterne, oftest ca. 20 sammen – op til 35 på særligt udviklede dværgskud – er samlede i tætte og rigt blomstrende stande. Bægerbladene er indvendigt mørkt purpurrøde, stærkt tilbageslåede i spidsen. Kronbladene stærkt gule til lyst orangeagtigt gule, lidt mørkere end hos *H. mollis*, men uden grønligt skær, ved basis med ubetydelig rødlig plet eller kun rødligt anløben her. Duften minder mest om *H. mollis*, men er ikke så fin, lidt krydret (fig. 5).

Planten blomstrer samtidig med eller lidt før forældrene; i meget milde vintre dog næsten altid før forældrene, fra sidst i december. Busken er fagreneret og åben i væksten med skråt opadrettede hovedgrene, der i alt fald i ungdommen er nogenlunde rette. Årskuddene ofte zigzag-bøjede, kraftige.

Bladene er 10-15(-20) cm lange, kun som unge tæt dunhårede, senere sparsomt hårede, omtrent som hos *H. mollis*.

KRYDSNING SARBEJDET

'Forsthaven i Charlottenlund af P. Chr. Nielsen' (i Dendrologisk Forenings årsskrift 1982) indeholder en planteliste fra 1981 med omtale af adskillige eksemplarer af *Hamamelis*, heriblandt den originale 'Nina'.

Der er også på side 92 en omtale af krydsningsarbejdet, hvor der bl.a. står: "Årsagen til, at troldnødden er blevet så udbredt i Forsthaven, er den interesse, som

Fig. 5. 'Nina's blomster i nærbillede.

planteslægten vakte hos C. Syrach-Larsen, efter at han i 1934 havde sået frø af *Hamamelis mollis*"..."Han var meget optaget af hybridisering og har utvivlsomt tænkt sig muligheden af, at havens eneste *Hamamelis mollis* ville krydse med den samtidig blomstrende *Hamamelis japonica*, hvoraf der dengang fandtes tre eksemplarer, som stod tæt ved" ... "De japanske troldnødder, såvel som den kinesiske, var købt hos Hesse i 1907."

Derefter følger beskrivelse af Johan Langes udvælgelse af 'Nina' under henvisning til Årsskriftet fra 1953 samt noter om hvilke planter af anden herkomst, der også findes i haven.

Vil man vide mere om slægten eller finde yderligere omtale af 'Nina' må man ty til udenlandsk litteratur – fx Michael A. Dirr, USA: 'Manual of Woody Landscape Plants, 1990', der meget kort omtaler

'Nina' som en fin dansk hybrid – eller Chris Lane: 'Witch Hazels, 2005'.

Wim van der Werf havde i 80'erne og 90'erne megen kontakt med Chris Lane, Witch Hazel Nursery i Kent. Sidstnævnte har bl.a. udgivet ovennævnte bog om *Hamamelis*, hvori han blandt mange andre omtaler Nina.

Chris Lane henviser i bogen til Lange og skriver bl.a., at frø af *H. mollis* blev sået i Forsthaven allerede i 1920'erne, men at planternes skæbne ikke er kendt. De eneste frøplanter, der vides at være kommet i vækst var fra en såning i 1934.

Efter krigen blev en af disse planter udvalgt (nr. T 40) af Lange som værende bedre end de øvrige. Moderplanten var en *H. mollis*, som stammede fra Hesse's planteskole i Tyskland. Tæt på *H. mollis* stod tre *H. japonica*, som sandsynligvis var bestøverne. Lange navngav planten

H. japollis 'Nina' (syn. for *Hamamelis* x *intermedia* 'Nina') til ære for grundlæggeren af Forstbotanisk have Carl Syrach Larsens hustru, Nina.

Chris fortæller, at han underviste en dansk studerende, der oversatte Johan Langes artikel for ham. Chris Lane kommer med de tilføjelser, at planten i Forsthaven døde i 1990, og at det eksemplar oprindeligt var podet på *H. virginiana*. Chris skriver videre, at han modtog podedmateriale af den ægte 'Nina' fra Arboretet i Hørsholm af Poul Søndergaard.

Efter at Wim var gået på pension, er hans nationale samling af *Hamamelis* nu flyttet fra planteskolen i Boskoop til Von Gimborn arboretet i Doorn, Holland. Wim beholdt dog enkelte, mindre eksemplarer bl.a. af 'Nina'. Det er dem, han nu har overladt til Arboretet og Forsthaven, så 'Nina' kunne komme hjem.

Fig. 6. *Hamamelis* x *intermedia* 'Nina' blev 19.6.2021 plantet på sin oprindelige plads i Forstbotanisk Have i Charlottenlund. Med vanddunken Ole Byrgesen, med spaden Steffen Syrach-Larsen.

TAK

Tak til professor Erik Dahl Kjær for kommentarer til artiklen.

Indkøb af de to sande 'Nina'er er finansieret af 15. juni Fonden som led i fondens støtte til at udvide af Arboretets dendrologiske samling.

ARTIKEL

Johan Lange: *Hamamelis japollis* hybr. n. Dansk Dendrologisk Årsskrift. Årgang 1953, bind 1, hæfte 2, side 140-146.

EFTERSKRIFT

Den 19. juni 2021 kom 'Nina' så helt hjem: Fonden for Træer og Miljø holdt sit årlige repræsentantskabsmøde på 'Bomhuset' i Charlottenlund. Efterfølgende havde Anders Korsgaard Christensen arrangeret en tur i Forstbotanisk Have, også for medlemmerne af Dansk Dendrologisk Forening. Desuden var der repræsentanter for Forstbotanisk Haves Venner til stede.

Vi delte os op i tre grupper, som gik forskellige veje rundt i haven. Grupperne var ledet af Anders Korsgaard Christensen, Ole Byrgesen og Peter Hoffmann.

Alle grupperne endte deres rundgang på *Hamamelis*-gangen ved den lille dam. Her havde Steffen Syrach-Larsen, søn af arboretforstander Carl Syrach-Larsen og hans hustru Nina, udpeget det sted, hvor troldnødhybriden opkaldt efter hans mor havde stået.

Et af de eksemplarer, som Ove og Bente Lustü havde skaffet fra Holland, blev så plantet her (fig. 6). Det var en meget varm dag, og bestemt ikke plantevejr, men Forstbotanisk Haves Venner har sikret, at 'Nina' er kommet godt igennem sine første måneder, nu tilbage i sit gamle hjem.

Peter Hoffmann